

Анотації

Зборець С. В. Аграрная составляющая «Набросков программы УДХП» В. Липинского.

В работе рассмотрены взгляды В. Липинского в 1920-х гг. на формирование украинской аграрной сферы как составляющей программы УХДП. Раскрыты фундаментальные принципы, на которых должна была базироваться деятельность партии: суверенность украинского народа и частная собственность как основа народного хозяйства.

Zborets S. V. Agricultural component of the «Program Outlines of UDHP» by V. Lipinsky.

The paper discusses the views of V. Lipinske in the 1920-s concerning the reform of the Ukrainian agrarian sector, as part of the UDHP program. The fundamental principle on which was based the party's activities, namely: the sovereignty of the Ukrainian people and private property as the foundation of the economy are shown.

Н. М. Кіндрачук

РОЗВИТОК ТУРИЗМУ НА УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ: ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ

Ключові слова: туризм, мандрівки, туристична діяльність.

Ключевые слова: туризм, путешествия, туристическая деятельность.

Key words: tourism, travels, tourism activity.

На сьогодні туризм є однією з головних галузей світового господарства, що найдинамічніше розвивається. Він активно впливає на рівень життя людей, організацію їх праці і відпочинку, економічний та соціальний розвиток суспільства в цілому.

Проблема історії виникнення туризму та етапів його розвитку на українських землях є надзвичайно актуальною, вона стала предметом наукового дослідження нещодавно і знаходиться на стадії розробки. Свою увагу їй присвятили такі дослідники, як: В. Федорченко та Т. Дьорова [9], О. Любовець [7], Г. Шаповал [10], А. Кузишин [5] та ін. Та все ж таки в науковій літературі дана тема до кінця не вивчена. Це дає нам можливість продовжити роботу у цьому перспективному напрямку.

В центрі уваги даної статті — історичний аналіз розвитку туризму на українських землях.

З давніх-давен людина завжди намагалася пізнати навколишній світ, завоювати і засвоїти нові землі, розширити торгівлю, знайти нові транспортні шляхи. Саме це примушувало людство відправлятися в інші місцевості, вивчати незвідані території і навіть континенти. Впродовж століть одним із основних джерел отримання інформації про ті чи інші країни та землі були мандрівки та подорожі. Однак їх не можна вважати туристичними, оскільки вони переслідували економічні й політичні цілі, а не бажання відпочинку й пізнання. Так, торговці шукали нові ринки збуту своїх товарів, військові виконували завойовницьку місію своїх володарів, паломники розповсюджували релігію та поклонялися святим місцям тощо.

У своєму сучасному вигляді туризм, на думку більшості дослідників, виник і оформився в середині XIX ст. [9, с. 77]. З цього часу починають масово виникати туристичні організації — клуби, товариства. Вони розробляють туристичні маршрути, дбають про забезпечення туристів місцями відпочинку, сервісом під час подорожей. Таким чином, туризм виділяється в окрему галузь, найбільш інтенсивний розвиток якої припадає на другу половину XX ст. Саме в цей час туризм стає нормою повсякденного життя сотень мільйонів людей на планеті.

З огляду на вищезазначене, в процесі формування туризму як суспільного явища слід виділяти два основні етапи.

Перший — охоплює період від найдавніших часів до середини XIX ст. На цьому етапі закладалися тільки підвалини майбутнього туризму у вигляді подорожей і мандрівок, які не носили масового характеру.

Другий — охоплює період з середини XIX ст. до сьогодення. Його безперечно можна назвати «туристичним», оскільки він безпосереднього пов'язаний з оформленням та розвитком туризму.

Вищезазначену періодизацію можна застосовувати відповідно й щодо українських земель. Починаючи з самих найдавніших часів територію України відвідували іноземні мандрівники, які залишили цінні відомості про народи, що населяли її територію. Місцеві купці відправлялися на пошуки нових торговельних шляхів, вступаючи у контакти з іншими народами і

країнами. На нашій території вже з перших століть прийняття християнства набуває поширення й такий вид подорожей, як паломництво. Так, у 1062 р. Палестину відвідав перший ігумен Києво-Печерського монастиря Варлаам [1, с. 98]. Паломництво на Русі було досить поширено як серед простих віруючих, так і серед духовенства.

Помітну роль відіграла й діяльність вченого-дослідника з Галичини — Василя Барського, який половину свого життя провів у подорожах, маршрути яких проходили через всю Галичину, Австрію, Угорщину, Італію, Словаччину, Грецію, Сирію, Туреччину, Румунію. Ці подорожі знайшли відображення у його працях, зокрема, в описі мандрівок обсягом 1600 друкованих сторінок із власними малюнками, який витримав сім видань [6, с. 66].

З кінця XVIII ст. широкого розповсюдження набувають мандрівки по Україні, а з 20–30-х років XIX ст. вони стають регулярними для студентської молоді. Організатори й учасники цих мандрівок ставили собі за мету не тільки географічне дослідження різних регіонів України, а й збирання народних звичаїв, традицій, усної народної творчості. А з середини XIX ст. мандрівки в Україні почали розглядатися насамперед як національно-виховні акції.

Початок організованої туристичної діяльності на українських землях спостерігається з другої половини XIX ст. У цей час широкого розповсюдження набуває екскурсійна справа, розвитком якої займаються різноманітні організації. До цього часу відноситься й поява перших екскурсійних товариств, зокрема Київського (1885 р.), Ялтинського (1895 р.) та ін. [4, с. 10–11]. Саме вони організовували різноманітні екскурсії для широких верств населення, видавали спеціалізовані журнали, літературу, а також займалися підготовкою керівників екскурсій.

Окремо слід відзначити в розвитку екскурсійної справи й діяльність українських православних братств, основною метою яких був збір і збереження старовинних церковних пам'яток, вивчення та пропаганда їхньої історії. При братствах почали створюватися «давньосховища» — перші своєрідні музеї, що працювали за чітко визначеною програмою, займалися різноманітними видами пошукової діяльності, проводили певну екс-

курсійну роботу і тим самим значно сприяли розвитку екскурсійного руху [2, с. 42].

У другій половині XIX ст. популярним стає гірський туризм, який починає розвиватися на базі Криму. Однією з перших туристичних організацій Криму став «Гурток любителів природи, гірського спорту і Кримських гір», який оформився наприкінці 80-х років XIX ст. і багато зробив для розвитку туризму й подорожей. 25 січня на його основі був утворений Кримський гірський клуб, керівництво якого знаходилося в Одесі [10, с. 199].

Активно йшов процес створення туристичних організацій й на терені західноукраїнських земель, що належали Австро-Угорщині. Так у 1905 р. в Галичині була здійснена спроба організувати «Галицьке Туристичне товариство», у 1910 р. розпочало свою діяльність товариство «Чорнигора», яке співпрацювало із «Українським карпатським товариством». Вагомий поштовх у туристично-краєзнавчій роботі серед галицької молоді зробила діяльність дитячо-юнацька, просвітницька організація «Пласт» і туристичне товариство «Плай» [6, с. 69].

У цей же час спостерігається активне засвоєння в туристичному напрямку Карпатського регіону. Однак розвиток гірського туризму не набуває тут такого поширення, як у Криму. Цей регіон стає, насамперед, осередком лікування і відпочинку, тобто виконує рекреаційні функції. Тут виникають курорти в Трускавці, Великому Любені, Немирові, Черче. Великою популярністю починають користуватися гірські кліматичні місцевості в районах Яремче, Косів, Старожинець [3, с. 36].

Таким чином, туризм впродовж другої половини XIX — початку XX ст. на українських землях, що були розділені між Російською та Австро-Угорською імперіями, пройшов еволюцію від мандрівок і подорожей, які були засобами вивчення історії та культури народу, до створення більш розвинутих форм. Саме в цей період, за зразком деяких європейських країн, почали створюватися перші туристичні організації й товариства, засвоюватися курортні зони. Однак рекреаційний туризм на цих територіях не став масовим явищем, на цьому етапі він залишався ще привілеєм вищих прошарків суспільства.

В радянську добу туристичний продукт був заідеологізований, як і все суспільно-політичне життя у СРСР. З цього часу основним завданням туризму стає пропаганда історичних звер-

шень радянської влади. Наслідком такої політики стає те, що населення позбавляється можливості вивчати засобами туризму реальну історію рідного краю, десятки культурних і архітектурних шедеврів опиняються занедбаними, а частина з них під час боротьби проти церкви свідомо знищується. Саме з цього часу до мінімуму був зведений міжнародний туризм. Крім того, у контексті політики централізації радянських управлінських структур відбувається підпорядкування туристичних керівних органів України Товариству Пролетарського туризму, яке створюється в РСФСР [8, с. 35].

Після закінчення Другої світової війни спостерігається позбавлення туристичної діяльності, особливо швидко цей процес відбувався з початком «хрущовської відлиги». З 50-х років XX ст. монополістами радянського внутрішнього туризму були: ВАТ «Інтурист», БММТ «Супутник». Що ж стосується міжнародного туризму, то й на цьому етапі він свідомо обмежується, туристичні тури організовуються переважно тільки у країни соціалістичного табору, тоді як відвідування так званих капіталістичних країн стає привілеєм партійної та державної верхівки.

Великі можливості для розвитку туризму виникають з здобуттям Україною державної незалежності. Політична демократизація суспільства, становлення ринкових відносин відкривають широкі можливості щодо розвитку туристичної галузі країни. За роки існування незалежної Української держави оформлюються тисячі туристичних агентств і організацій. На жаль, до сьогодні туризм не став однією з провідних галузей вітчизняної економіки, хоча для цього Україна має всі об'єктивні передумови — рекреаційний потенціал природи та надзвичайно багату історико-культурну спадщину.

Джерела та література

1. Биржаков М. Б. Введение в туризм / М. Б. Биржаков. — СПб: Изд-во Торговый дом «Герда», 1999. — 192 с.
2. Гаврилюк С. В. Краєзнавча й екскурсійна діяльність церковних братств Волині наприкінці XIX ст. / С. В. Гаврилюк / З історії вітчизняного туризму. — К., 1997. — С. 39–44.
3. Євдокименко В. Регіональна політика розвитку туризму (методологія формування, механізм реалізації) / В. Євдокименко. — Чернівці: «Прут», 1996. — 288 с.

4. Квартальнов В. А. Международный туризм: политика развития: Учебное пособие / В. А. Квартальнов, А. А. Романов. — М., 1998. — 143 с.
5. Кузишин А. З історії організації туристично-краєзнавчої роботи в Галичині (друга пол. XIX — поч. XX ст.) / А. Кузишин // Історія Української географії. — Тернопіль: Підручник і посібники, 2002. — № 5. — С. 42–44.
6. Луцький Я. В. Історія туризму в Галичині до 1939 р. / Я. В. Луцький // З історії вітчизняного туризму. — К., 1997. — С. 66–75.
7. Любовець О. Актуальні проблеми історії розвитку туризму на українських землях / О. Любовець // Туризм в Україні XXI століття : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. — К.: Знання України, 2002. — С. 114–122.
8. Рухлов Ю. В. История развития туристско-экскурсионного дела / Ю. В. Рухлов. — М.: ЦРИБ «Турист», 1989. — 77 с.
9. Федорченко В., Дьорова Т. Історія туризму в Україні / В. Федорченко, Т. Дьорова. — К.: Вища школа, 2002. — 195 с.
10. Шаповал Г. Ф. История туризма: Учебное пособие / Г. Ф. Шаповал. — Минск: «Экоперспектива», 1999. — 303 с.

Анотації

Киндрачук Н. М. Развитие туризма на украинских землях: исторический аспект.

В этой статье показана история развития туризма на украинских землях. Автор выделяет основные этапы развития туристической отрасли — от первых путешествий до более сложных форм, анализирует особенности каждого выделенного периода.

Kindrachyk N. M. The historical aspect of the development of tourism in Ukraine.

This article shows history of tourism development on Ukrainian territory. The author distinguishes the main stages of tourism development from the first trips and travels to more organized forms, analyses the features of each of the defined periods.